

Kamila Gruca

*Przedszkole Niepubliczne Sióstr Świętego Józefa
we Florynce*

Agata Kalinowska

*Akademia Nauk Stosowanych
w Nowym Sączu*

Sukcesy i trudności w pracy nauczyciela edukacji przedszkolnej

Streszczenie

Podjęta tematyka została ukierunkowana na dostrzeganie sukcesów i trudności występujących w pracy nauczyciela edukacji przedszkolnej. Ważne stało się ukazanie perspektywy zarówno nauczycieli pracujących na danym etapie edukacyjnym, jak i dyrektorów owych placówek. Materiał badawczy zdobyty dzięki metodom sondażu diagnostycznego oraz analizy dokumentów został poddany analizie i weryfikacji. Ważny aspekt pracy badawczej stanowiło dookreślenie najważniejszych obowiązków spoczywających na nauczycielu wraz z czynnikami wspierającymi zadowolenie z wykonywanego zawodu. Istotny kierunek badań uwzględnił sukcesy i trudności dostrzegane przez pedagogów pracujących z dziećmi na etapie edukacji przedszkolnej.

Słowa kluczowe: sukcesy zawodowe, trudność, etap edukacji przedszkolnej

Success and Difficulties in the Work of a Preschool Education Teacher

Abstract

The topic was focused on recognizing the successes and difficulties occurring in the work of a preschool teacher. It became important to show the perspective of both teachers working at a given educational stage and the directors of these institutions. The research material obtained through diagnostic survey methods and document analysis was analyzed and verified. An important aspect of the research work was the specification of the most important responsibilities of a teacher, along with factors supporting satisfaction with the profession. An important direction of research took into account the successes and difficulties noticed by educators working with children at the preschool education stage.

Keywords: professional success, difficulty, stage of preschool education

Wstęp

W procesie rozwoju człowieka niezwykle istotną rolę odgrywa edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna. Przedszkole stanowi bardzo ważny etap w edukacji dziecka, dlatego też należy uczynić z niego miejsce, do którego dziecko będzie wracało z uśmiechem, w którym będzie się czuło bezpieczne, doceniane i lubiane. „Wychowanie przedszkolne stanowi istotny etap drogi edukacyjnej człowieka. Wczesna, dobrze prowadzona edukacja ma duże znaczenie dla jakości życia” (Szczotka, 2019, s. 11). Przedszkole jest miejscem, w którym dzieci powinny odnajdywać atmosferę podobną do tej panującej w domu, a o to muszą zadbać nauczyciele.

1. Wymagania stawiane nauczycielom przedszkola

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej nauczycielem przedszkolnym jest osoba posiadająca uprawnienia dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze, umożliwiające jej pracę z dziećmi w wieku od 3 do 6 lat. Nauczyciel staje się organizatorem procesu edukacyjnego, diagnostą, innowatorem, wychowawcą, a nie tylko dydaktykiem. Jak podkreśla się w literaturze przedmiotu, „oczekiwania wobec niego związane są z jego profesjonalnym wykształceniem, różnorodnymi kwalifikacjami i kompetencjami” (Surma, 2011, s. 158-159). „Tradycyjne rozumienie roli nauczyciela przedszkola sprowadza się do wypełnienia przez niego zadań o charakterze opiekuńczym, wychowawczym, dydaktycznym oraz diagnostyczno-prognostycznym i korekcyjno-kompensacyjnym” (Kwaśniewska, 2010, s. 50). Nauczycielowi przedszkolnemu stawia się wysokie wymagania, wśród nich należy wskazać te obejmujące podział okresu przedszkolnego, kompleksowo opisane przez S. Dylaka. Obejmują one następujące kategorie wymagań: ocenianie, partnerstwo zawodowe, partnerstwo rodzinne, partnerstwo środowiskowe, praktykę refleksyjną, zróżnicowane strategie nauczania, wiedzę nt. programu nauczania, zrozumienie dzieci, równość, sprawiedliwość i różnorodność, promowanie rozwoju dzieci i uczenia się (Dylak, 2004, za: Kwaśniewska, 2010, s. 50).

Wraz ze zmieniającymi się realiami także wymagania oraz zbiór niezbędnych kompetencji stawianych przed nauczycielami podlegają przeobrażeniom. „Kompetencje nauczyciela” w literaturze definiowane są jako „indywidualne zdolności, umiejętności, system wiedzy, doświadczenie, postawy i aktywność zawodowa oraz cechy osobowe jednostki” (Jasińska, 2019, s. 152). Mają one „szczególną właściwość, która wyraża się w adekwatnym zachowaniu oraz przyjmowaniu odpowiedzialności za nie” (Czerepaniak-Walczak, 1997, za: Jasińska, 2019, s. 152). Kompetencje współczesnego nauczyciela, takiego na miarę XXI wieku, starał się scharakteryzować L. Nowak, twierdząc, że nauczyciel ma się nie tylko skupiać na przekazywaniu informacji dziecku, ale przede wszystkim

być przewodnikiem po świecie wiedzy oraz doradcą i autorytetem wprowadzającym podopiecznych w świat wartości. Powinien być jednostką twórczą, otwartą na innych, pełną inicjatywy i optymizmu, a jednocześnie stanowić przykład człowieka żyjącego zgodnie z głoszonymi przez siebie wartościami (2006, s. 89).

Inny podział kompetencji nauczyciela proponuje B. Surma Są to m.in.:

- *kompetencje poznawcze* – zapewniają otwartość na informacje zarówno o sobie, jak i otaczającym świecie oraz umiejętność posługiwania się tymi informacjami;
- *kompetencje diagnostyczne* – umożliwiają poznanie wychowanków, ich potrzeb, możliwości, zainteresowań oraz stosunków społecznych, które zachodzą między dziećmi; ułatwiają monitorowanie i diagnozowanie wychowanków w różnych obszarach (np. edukacyjnym czy społecznym);
- *kompetencje wychowawczo-dydaktyczne* – umożliwiają organizację procesu edukacyjnego oraz przeciwdziałanie wszelkim problemom z tym związanym, a także dostosowanie podejmowanych działań do możliwości dzieci z uwzględnieniem

indywidualizacji i elastyczności planów; umożliwiają także współpracę z innymi nauczycielami;

- *kompetencje dydaktyczne* – to znajomość różnorodnych metod i form pracy zarówno z grupą, jak i jednostką; to umiejętność organizowania takich warunków, które sprzyjają harmonijnemu rozwojowi dzieci, to również twórcze podejmowanie działań oraz tworzenie programu, który dostosowany jest do możliwości dzieci oraz uwzględniający ich zainteresowania;
- *kompetencje interpersonalne* – to umiejętność dbania o poprawne relacje z innymi nauczycielami, a przede wszystkim budowania poprawnej komunikacji z dziećmi oraz rodzicami;
- *kompetencje innowacyjne* – to poszukiwanie i wdrażanie w swojej pracy nowych, lepszych rozwiązań wzbogacających proces dydaktyczno-wychowawczy, realizowane dzięki twórczej postawie nauczyciela (2011, s. 162-165).

Wytyczne jasno określają, że dobry nauczyciel powinien posiadać takie kompetencje, które pozwolą mu pełnić następujące role (Leżańska, Płóciennik, 2012, s. 443). Są to:

- *refleksyjny praktyk*, który potrafi posiadaną wiedzę oraz umiejętności wykorzystywać w praktycznym działaniu oraz poddawać nieustannej ocenie swoje kompetencje i własny światopogląd; umożliwia mu to identyfikowanie i rozwój własnych zasobów, które wykorzystywane są w nieustannym procesie budowania relacji z dzieckiem;
- *ekspert od rozwoju dziecka*, pedagog, który zdobył szeroką wiedzę psychologiczną i pedagogiczną na temat rozwoju dziecka, która pomaga mu w obserwacji i analizie funkcjonowania dziecka, uwzględniając jego możliwości oraz braki; ponadto jest wyposażony w wiedzę i umiejętności, które umożliwiają mu dokonywanie diagnozy i planowanie pracy korekcyjno-kompensacyjnej na terenie placówki;
- *erudyta*, wyposażony w wiedzę z różnych dziedzin, która stanowi jego teoretyczną podstawę do podejmowania praktycznych działań w obszarze opieki i edukacji dzieci oraz organizowania odpowiednich warunków do harmonijnego rozwoju dzieci;
- *spolegliwy opiekun*, wykazujący się autentyczną troską o wielostronny rozwój dzieci;
- *dobry organizator i członek zespołu*, wyposażony w umiejętności organizacyjne, komunikacyjne w środowisku szkolnym i poza nim; gotowy do współpracy z różnymi podmiotami procesu edukacji dzieci, w tym z innymi nauczycielami oraz rodzicami wychowanków; gotowy na wdrażanie zmian (Leżańska, Płóciennik, 2012, s. 443-444).

2. Sukcesy i elementy wspierające zadowolenie z pracy

Rozważania nad problematyką związaną z sukcesami i satysfakcją zawodową nauczyciela wychowania przedszkolnego należy rozpocząć sformułowaniem, że jest to problem złożony, na który ma wpływ wiele uwarunkowań oraz czynników. „Sukces”

określa się jako „pomyślny wynik jakiegoś przedsięwzięcia, powodzenie, triumf, osiągnięcie zamierzonych celów, szczególnie takich, które przekraczają dotychczasowe osiągnięcia i dokonania” (Sobol, 2005, s. 973). Z kolei „satisfakcję” można określić jako „uczuciową reakcję przyjemności bądź przykrości, doznawaną w związku z wykonywaniem określonych zadań, funkcji oraz ról” (Bańka, 2005, s. 329). Jeden z rodzajów osiąganej w życiu człowieka satysfakcji stanowi ta wynikająca z aktywności zawodowej. Bywa ona niezwykle ważna także w życiu nauczyciela, gdyż

(...) skutki poczucia satysfakcji zawodowej lub jej braku u nauczycieli mają większe w skali społecznej znaczenie niż skutki tego poczucia u osób pracujących w większości innych zawodów (...), przesądzają bowiem o tym, jakich będziemy mieli następców (Wiśniewski, 1990, s. 78-87),

a także może być „przyczyną ogólnych zachowań wobec otoczenia oraz wpływać na stosunek nauczycieli do innych jednostek (Michalak, 2007, s. 112-114). Nauczyciele to grupa zawodowa, na której barkach spoczywa ogromna odpowiedzialność. Znaczenie ich pracy dla społeczeństwa jest niewspółmiernie wysokie. Rzecz jasna, odczuwanie satysfakcji to kwestia indywidualna i zależna od osobistych doświadczeń, a zatem mająca związek z „indywidualną percepcją bilansu wykonywanej pracy, postrzeganego poprzez osobiste, wyjątkowe uwarunkowania” (Jakimiuk, 2017, s. 39). Uczucie satysfakcji zawodowej jest zatem procesem, na który składają się trzy następujące po sobie elementy:

- czynnik wywołujący uczucie satysfakcji (element wewnętrzny bądź też zewnętrzny);
- ocena czynnika pod kątem charakteru gwarantującego satysfakcję bądź jej brak;
- emocjonalno-behawioralna reakcja odczuwania zadowolenia i przyjemności następująca naturalnie w chwili uznania danego czynnika za przynoszący satysfakcję (Jakimiuk, 2017, s. 40).

H. Bortnowska i J. Stankiewicz podkreślają, że „satysfakcja z pracy jest pozytywną lub negatywną postawą wobec pracy, przedsiębiorstwa i współpracowników, wynikającą z dokonywania przez pracobiorców porównań między ich oczekiwaniami a tym, co otrzymali oni w zamian za wykonywaną pracę” (2005, s. 116). Zatem należałoby się pochylić pokrótce nad tematyką czynników wpływających na kształtowanie satysfakcji zawodowej nauczyciela. W wielu źródłach można się spotkać z mnogością typów i podziałów składowych, mających istotne znaczenie dla poziomu satysfakcji nauczyciela. Należy wyróżnić:

- *aspekty psychiczne*, mające wpływ na satysfakcję psychiczną związane m.in. z rozwojem kariery własnej, osiągnięciem osobistych sukcesów zawodowych (Wiłkomirska, 2002, s. 119);
- *aspekt międzyludzki*, rozumiany jako satysfakcjonujące relacje z podmiotami wchodzącymi w skład życia szkolnego (nauczyciele, rodzice podopiecznych, dyrekcja placówki szkolnej). Aspekt ten ma kluczowe znaczenie dla kreowania w świadomości nauczyciela pozytywnego obrazu wykonywanego zawodu (Wiłkomirska, 2002, s. 119);

- *warunki pracy nauczyciela* szeroko pojmowane jako obszar czynności i zadań wykonywanych w ramach podjętego zatrudnienia (Bajcar, Borkowska, Czerw, Gąsiorowska, 2011, s. 31).

Praca nauczyciela porównywana jest często z pomocą świadczoną innym. Ów zawód utożsamia się niekiedy z misją społeczną, ze szczególnym posłannictwem, a także z przekonaniem o szczególności roli nauczyciela (Bajcar, Borkowska, Czerw, Gąsiorowska, 2011, s. 55). Jednym z czynników mających ogromny wpływ na odczuwanie satysfakcji przez nauczyciela pozostaje sukces, będący ze swej natury uczuciem subiektywnym, wieloodmianowym, związanym z realizowanymi przez człowieka wartościami. Sukces nieodwrotnie związany bywa z osiągnięciem uprzednio postawionego celu (cel zazwyczaj jest niełatwy, wymagający, trudny w osiągnięciu), a także prestiżem, jaki pociąga za sobą (Godawa, 2017, s. 130). Na sukces składa się uczucie zadowolenia z odniesienia go, a także uznanie ze strony innych ludzi. J.M. Michalak podkreśla, że „(...)sukces zawodowy nauczyciela wyraża się poprzez wzajemnie powiązany układ subiektywnych i obiektywnych wskaźników zdeterminowanych ukierunkowanym i zorganizowanym działaniem nauczyciela” (2007, s. 38). Odnosząc się do podstawowych zadań nauczycieli w całym procesie edukacyjnym, można przyjąć, że ich sukcesy zawodowe należy rozpatrywać w kategoriach sukcesów dydaktycznych i wychowawczych.

A. Mamroł określa „sukces zawodowy” w następujący sposób:

W przypadku zawodu nauczyciela dla jednych będą nim wysokie wyniki uczniów w różnego rodzaju testach diagnostycznych i wysokie miejsca w olimpiadach, konkursach i zawodach sportowych. Dla innych będą to wyróżnienia w plebiscytach uczniowskich, nagrody przyznawane przez dyrektora (...). Czasem w tych kategoriach postrzega się również docenienie przez rodziców. Wreszcie z sukcesem wiąże się poczucie satysfakcji z dobrze wykonanej pracy – gdy widać, że uczniowie opanowali jakieś, nawet niezbyt obszerne wiadomości czy skomplikowane umiejętności (...), coś zrozumieli, przeżyli emocjonalnie, zmienili swoje zachowanie (2021, s. 123).

Szczególnie na etapie edukacji przedszkolnej „nauczyciel pozostaje jedną z najbardziej znaczących osób w życiu dziecka, odgrywa więc rolę autorytetu, czyli kogoś, kto wie lepiej, jest przewodnikiem i można mu ufać” (Jakimiuk, 2017, s. 24). Nauczyciel edukacji przedszkolnej szczególnie ma „świadomość, że warunkiem efektywnego uczenia się jest wewnętrzna motywacja, a wykonywanie przez dziecko danej czynności daje mu satysfakcję i zadowolenie z jej wykonania (...)” (Surma, 2011, s. 172). Niemniej „wykonywanie pracy zawodowej jest dla każdego człowieka wartością, szansą na rozwój i zaspokojenie wielu ważnych potrzeb. Daje korzyści finansowe, umożliwia kontakty z otoczeniem, nawiązywanie relacji i przyjaźni” (Jakimiuk, 2017, s. 66). W pracy nauczyciela szczególnie ważną rolę odgrywa ponadto sukces wychowawczy. Jak podkreśla A.M. de Tchorzewski, jest on „pozytywnym rezultatem procesu ukierunkowanego na cel, który w wyznaczonym czasie ma doprowadzić do oczekiwanych zmian lub modyfikacji w osobowości wychowanka” (2016, s. 11).

Warto również wspomnieć o tym, że „o funkcjonowaniu w roli zawodowej stanowią zatem nie tylko sukcesy zawodowe, ale także osobiste, które z racji szerokiego zakresu oddziaływania bezpośrednio przekładają się na jego jakość. Rozbudzanie zaufania nauczyciela do własnych umiejętności profesjonalnych ma przełożenie na osiągane przez niego sukcesy, wpływa na poczucie skuteczności działania w zawodzie, które z kolei przekłada się na poczucie satysfakcji zawodowej, a w konsekwencji determinuje zaangażowanie nauczyciela w realizację zadań zawodowych” (Synal, Szempruch, 2017, s. 165). Dlatego też „bardzo ważną cechą nauczyciela powinno być dążenie do samorealizacji, odkrywania siebie, własnych zdolności, właściwości, upodobań do ich realizacji i wykorzystywania. Nauczyciel świadomy własnej wartości będzie otwarty na dziecko i ich rodziców i pomoże dziecku w budowaniu pozytywnego obrazu i wiary we własne siły” (Surma, 2011, s. 173). Za tym wszystkim stoi poczucie satysfakcji i zadowolenia z wykonywanej pracy. „Człowiek w swej naturze ma głęboko zakorzoną potrzebę odczuwania sensu własnych działań. Podejmowane przez niego wysiłki mają zatem prowadzić do konkretnych efektów, a te – zapewnić zadowolenie” (Mamroł, 2021, s. 130).

W tym miejscu należałoby się także zastanowić nad tym, jakie elementy – czynniki wspierające – wpływają na szeroko rozumiany sukces nauczyciela. Jak wyżej wspomniano, sukces pedagogiczny utożsamiany bywa z sumą pracy dydaktyczno-wychowawczej oraz jej rezultatów wśród uczniów. Wśród czynników tych należy wskazać cechy i nastawienie nauczyciela na osiąganie sukcesów pedagogicznych poprzez:

- skoncentrowanie się na uczniu (tzw. pądocentryzm), czyli ukierunkowanie nauczyciela na potrzeby, możliwości ucznia celem zapewnienia mu najlepszych warunków do szeroko rozumianego rozwoju;
- odpowiedni poziom wrażliwości nauczyciela;
- precyzyjne i jasno stawiane cele prezentowanych i nauczanych treści przez nauczyciela uczniom;
- umiejętność łączenia nauki z życiem;
- nauczanie według reguły SMART;
- zamiłowanie do zawodu, do wykonywanej pracy, identyfikowanie się z zawodem (Ibidem, s. 121).

Najczęściej pojawiającym się w opiniach respondentów wielorakich badań osiąganym przez nauczycieli sukcesem jest „ukształtowanie dojrzałego, mądrego, dobrze radzącego sobie w życiu człowieka” (Ibidem, s. 127). Cel ten wskazuje się jako nadrzędny w dążeniach w pracy z uczniami. Kolejno respondenci zwracają uwagę na satysfakcję z pracy, sukcesy uczniów, wysokie wyniki w nauce, dostanie się do prestiżowych szkół przez wychowanków, docenienie przez rodziców, wyróżnienia uczniowskie i dyrektorskie. Na końcu znalazło się uzyskanie awansu zawodowego (Ibidem, s. 128). Istotne znaczenie dla osiągania sukcesów zawodowych nauczycieli ma poziom inteligencji uczniów, umiejętności pedagogiczne nauczycieli, osobowość nauczyciela – jego charyzma, a także stosowane podczas zajęć metody. Wśród pozostałych uwarunkowań gwarantujących sukcesy nauczycieli znalazły się miła atmosfera na lekcjach, dobre relacje nauczyciela z uczniami, dyscyplina podczas prowadzonych zajęć, zaangażowanie, motywacja i skupienie uczniów, odpowiednia liczebność

klasy, prowadzenie zajęć w godzinach porannych, gdyż zbyt późna pora nie sprzyja efektywności zajęć, zaangażowanie wychowanków. Cechy osobowe nauczyciela, takie jak kreatywność, cierpliwość, pracowitość, empatia, uniwersalny system wartości, poczucie sprawiedliwości, zdolność do ustawicznego uczenia się, pomagają w osiągnięciu sukcesów pedagogicznych (Ibidem, s. 127-130).

Podsumowując tę część rozważań, należy wskazać, że w naturze człowieka leży potrzeba odczuwania sensu wykonywanej pracy, a także satysfakcja z jej wykonywania. Dotyczy to także zawodu takiego jak nauczyciel. Wśród czynników satysfakcji najczęściej wskazywanych w badaniach wyróżnić należy: „charakter pracy (dynamiczna, z młodymi ludźmi), konieczność nieustannego rozwoju zawodowego i osobistego, atmosferę w szkole: dobre relacje, wzajemną życzliwość i zrozumienie, wysokie osiągnięcia uczniów w nauce, sytuacje szkolne związane z pomysłowością uczniów, okazywaniem sympatii nauczycielowi, sukcesy wychowawcze związane z zachowaniami i postawą uczniów, okazywane zaufanie, jasne, czytelne i sprawiedliwe zasady zarządzania i organizacji pracy w szkole oraz pozytywną współpracę z rodzicami” (Jakiemiuk, 2017, s. 53-55). Co istotne, to fakt, że nauczyciele znacznie częściej odczuwają satysfakcję w związku z pracą z uczniami niż z własnymi osiągnięciami zawodowymi.

3. Trudności w pracy nauczyciela przedszkola

Praca nauczyciela przedszkola to nie tylko sukcesy, ale i trudności, z którymi nauczyciele muszą się nieustannie zmagać, częstokroć przez długi okres. Statystyki publikowane w wielu źródłach są alarmujące, gdyż wskazują na mocny deficyt wśród grupy nauczycieli wychowania przedszkolnego. Najbardziej pożądanymi osobami do pracy w placówkach edukacyjnych i oświatowych są nauczyciele przedszkola. Należałoby się zatem zastanowić, opierając na dostępnych materiałach, co wpływa na obecną sytuację. Zdaniem B. Taradejny

nauczyciel nie tylko występuje w roli wychowawcy, nie tylko przekazuje wiedzę, kształtuje postawy i poglądy uczniów, ale występuje także w roli pracownika. Patrząc w ten sposób na nauczyciela, należy zwrócić uwagę na środowisko pracy i wpływ, jaki ono wywiera na jego los i pracę pedagogiczną (2013, s. 83).

Słowa te stanowią pewnego rodzaju wprowadzenie do tego, jakie czynniki świadczą o występujących trudnościach w zawodzie nauczyciela edukacji przedszkolnej. B. Jakimiuk uważa, że niezwykle istotnym czynnikiem decydującym o poczuciu zadowolenia z wykonywanej pracy są klimat panujący w szkole oraz wzajemne relacje między współpracownikami. Co ważne, odczuwana w pracy atmosfera zależy w dużej mierze od sposobu zarządzania szkołą, a przede wszystkim od pracy dyrektora, jego optymizmu, ciepła, otwartości, wyrozumiałości czy stanowczości. Należyty sposób kierowania szkołą sprawia, że pracownicy mają zaufanie zarówno do dyrekcji, jak i do siebie nawzajem, co szczególnie wpływa na przyjazną atmosferę w szkole. Co więcej, przekłada się to również na postrzeganie placówki jako tej, którą można obdarzyć zaufaniem.

Ważną kwestią w budowaniu pozytywnego klimatu w miejscu pracy pozostają nastroje grona pedagogicznego. Za szczególnie ważne uważa się wzajemne wsparcie, otwartość oraz szeroko pojętą współpracę. Niestety, coraz częściej trudnością w pracy okazuje się panujący w niej klimat. Nieprzyjemna atmosfera kojarzona bywa zwykle z brakiem poczucia bezpieczeństwa, niepewnością, niemożliwością uzyskania pomocy i wsparcia ze strony innych nauczycieli. Nieprawidłowe relacje w gronie pedagogicznym skutkują problemami w przepływie informacji, konfliktem interesów, brakiem integracji i niezdrową rywalizacją, co w konsekwencji prowadzi do braku zaufania, poczucia wyższości i zawiści (Ibidem, s. 58-59). Wraz ze zmieniającą się rzeczywistością edukacyjną pojawiają się coraz to nowe oczekiwania wobec nauczyciela (Rugała, 2020, s. 67). Dlatego też „samopoczucie nauczyciela w dużej mierze zależy od postrzegania go przez innych. Nauczyciel jest ciągle oceniany – przez uczniów, rodziców i przełożonych” (Jakimiuk, 2017, s. 59). Ze względu na rozpowszechniany w społeczeństwie stereotyp dotyczący tego zawodu, w dużej mierze podsycany przez szeroko pojęte media, zwiększa się uczucie niechęci do owej grupy zawodowej. W związku z tym coraz częściej nauczyciele zostają obarczani odpowiedzialnością za wszelkie niepowodzenia szkolne (Ibidem, s. 58). Zatem niezwykle istotną kwestią jest współpraca rodziców z nauczycielem. Nie zawsze przebiega ona w sposób prawidłowy i harmonijny, dlatego rozpatrywana bywa nierzadko w kategoriach trudności występujących w pracy nauczyciela, szczególnie w edukacji przedszkolnej.

Niezmiennie ważne pozostaje to, że „rodzina i przedszkole to dwa środowiska wychowawcze, które podejmują działania mające wpływ na rozwój dziecka” (Surma, 2011, s. 177). Mimo to nadal występują sytuacje stanowiące źródło trudności w zawodzie nauczyciela. Bardzo często rodzice podważają kompetencje i profesjonalizm nauczyciela oraz krytykują jego sposoby nauczania. W konsekwencji to właśnie nauczycielowi zarzuca się odpowiedzialność za niepowodzenia szkolne dzieci. Takie sytuacje skutecznie uniemożliwiają właściwy przebieg procesu nauczania i wychowania. Z tego względu niezwykle istotne wydaje się to, by nauczyciel umiał nawiązywać i skutecznie utrzymywać pozytywne relacje z rodzicami. Powinny się one opierać na wzajemnej akceptacji i empatii, gdyż zagwarantują to tylko starania ludzi tworzących daną społeczność (Jakimiuk, 2017, s. 171-175).

Każde przedszkole wypracowuje swój system współpracy z rodzicami. We wzajemnych kontaktach ważne jest podmiotowe traktowanie wszystkich uczestników procesu edukacyjnego. Często trudności wychowawcze dziecka stają na drodze dobrej współpracy, (...) dlatego tak ważne są bezpośrednie kontakty i nawiązywanie relacji budzących zaufanie (Surma, 2011, s. 182).

Bardzo często nauczyciele zaliczają do trudności przygotowywanie zajęć, polegające na wyznaczaniu celów szczegółowych lekcji oraz uwzględnienie celów ogólnych, a także projektowanie struktury oraz przebiegu zajęć z uwzględnieniem form organizacji pracy, metod czy środków dydaktycznych. Kluczowe jest ponadto przeprowadzenie ewaluacji zajęć, czyli przeanalizowanie przebiegu, rezultatów lekcji oraz wskazanie mocnych i słabych stron, nad którymi należy popracować (Jakimiuk,

2017, s. 38-39). Wiąże się z tym kwestia warunków pracy nauczycieli. Środowisko, w którym pracują, również stanowi istotny czynnik dla ich zawodowego funkcjonowania. Wyposażenie placówki, a przede wszystkim sali ma wpływ na komfort pracy oraz atrakcyjność podejmowanych działań. Bardzo często warunki te nie są sprzyjające do wykonywania zadań zawodowych, co stanowi trudność dla nauczycieli. Mimo że mają oni dostęp do podstawowych sprzętów, takich jak komputery, rzutniki czy drukarki, to w praktyce możliwości te są mocno ograniczone. Ponadto coraz częściej nauczycielom brakuje miejsca sprzyjającego pracy indywidualnej, wymagającej ciszy i skupienia. W ramach tego wykonują pracę w pokojach nauczycielskich, które stają się pomieszczeniami głośnych rozmów i nierzadko nerwowej atmosfery (Ibidem, s. 57-58). Na uwagę zasługuje także fakt, że nauczyciele muszą się zmagać z codzienną biurokracją oraz wypełnianiem mnóstwa dokumentów (Kurowicka, 2015, s. 48).

Trudno nie zgodzić się ze stwierdzeniem, że w świadomości polskich nauczycieli słowo „dokumentacja” ma negatywne konotacje (...). Dokumentacja przyjmuje postać scenariuszy zajęć, raportów, sprawozdań, a sam proces dokumentowania rozpatrywany jest głównie przez pryzmat ministerialnych rozporządzeń czy kuratorskich zaleceń i interpretacji” (Maj, 2013, s. 129).

Jest to jeden z obowiązków tejże profesji, nierzadko uważany za trudność, szczególnie dla początkującego nauczyciela.

„Nauczyciel wykonuje pracę, która niesie szereg sytuacji mogących być źródłem różnych trudności i stresu” (Jankowiak, 2010, s. 28). „Stres jest stanem obciążenia organizmu pojawiającym się w sytuacjach zagrożenia, utrudnienia lub niemożności wykonania istotnych dla jednostki zadań, celów, wartości” (Ziółkowski, 2016, s. 179). Badania przeprowadzone przez T. Zubrzycką-Maciąg pokazały, że prawie 80 proc. nauczycieli odczuwa wysoki poziom stresu zawodowego. Do jego źródeł zaliczają przede wszystkim trudne zachowania wychowanków, poczucie niezrozumienia i braku wsparcia w podejmowanych działaniach zawodowych. Co więcej, nauczyciele za przyczynę stresu uznali również pracę w uciążliwych warunkach, podporządkowywanie się wadliwym decyzjom przełożonych oraz poczucie, że nie radzą sobie z natłokiem powierzonych im zadań. Warto sobie uświadomić, że „nauczyciel bardzo często jest stawiany w trudnych sytuacjach decyzyjnych, konfliktowych, takich, w których trzeba działać szybko i skutecznie. Występują tutaj również ciągłe przeciążenia liczbą informacji, koniecznością stałej aktywności i czujności, wykonywaniem wielu zadań jednocześnie” (Ziółkowski, 2016, s. 183). To właśnie nauczyciel musi panować nad wszystkim, kontrolować wszelkie sytuacje, a przede wszystkim spełniać oczekiwania uczniów, rodziców, dyrektora i współpracowników, a także programu nauczania (Ziółkowski, 2016, s. 183). Interesujący powinien być fakt, że najmniej stresogenne według nauczycieli są wynagrodzenie za wykonywaną pracę i wypełnianie obowiązków (Jakimiuk, 2017, s. 61).

W związku ze stresem w zawodzie nauczyciela warto również wspomnieć o coraz częściej występującym zjawisku wypalenia zawodowego, dotyczącym osób młodych. „Wypalenie zawodowe pojawia się u przedstawicieli zawodów, w których bli-

ska interakcja z drugim człowiekiem i zaangażowanie w jego losy stanowią istotę profesjonalnego działania oraz warunkują powodzenie w danym zawodzie, sukces i wszechstronny rozwój” (Synal, Szempruch, 2017, s. 56). Zjawisko to dotyczy nie tylko starszych pedagogów, ale coraz częściej także młodych. Nie ma tutaj znaczenia wiek i doświadczenie zawodowe. Badania pokazują, że rzadziej dotyczy ono osób, które trafiły do zawodu z wyboru, a praca sprawia im duże poczucie satysfakcji niż osób pracujących z przypadku i konieczności (Ziółkowski, 2016, s. 185). Syndrom wypalenia zawodowego charakteryzuje się tym, że człowiek

mimo starań i zwiększonego wysiłku nie potrafi poradzić sobie z narastającym przeciążeniem, zmęczeniem i emocjonalnym wyczerpaniem. Organizm wyzwala wówczas reakcje obronne w postaci dystansowania się do ludzi i sytuacji, traktuje innych przedmiotowo, co jest objawem depersonalizacji – zjawiska charakterystycznego dla wypalenia się (Ibidem, s. 56).

Warto mieć na uwadze to, że nauczyciele są szczególnie narażeni na występowanie wielu stresorów w codziennych sytuacjach szkolnych, dlatego kluczową rolę odgrywa przekonanie, że można sobie poradzić z pojawiającymi się problemami i aktywnie wpłynąć na sytuację, a także właściwe przygotowanie zawodowe w tym zakresie (Ibidem, s. 62).

Identyfikacja oraz wyjaśnienie tego zjawiska dają możliwość zapobiegania lub też przeciwdziałania mu. Wobec tego ważne jest podjęcie refleksji oraz działań służących poprawie warunków pracy nauczyciela w perspektywie możliwych zagrożeń psychospołecznych (Jakimiuk, 2017, s. 62).

Podsumowując ów fragment rozważań, należy stwierdzić, że zawód nauczyciela, a w szczególności nauczyciela edukacji przedszkolnej, niesie za sobą zarówno szereg sukcesów, jak i trudności. Te z kolei upatruje się przede wszystkim w panującym klimacie w szkole, nastrojach panujących w gronie pedagogicznym oraz sposobie zarządzania placówką przez dyrektora. Bardzo często trudnością dla nauczyciela staje się podjęcie współpracy z rodzicami oraz właściwe kierowanie procesem nauczania i wychowania. Dodatkowo bolączką współczesnych pedagogów może być także planowanie i monitorowanie przebiegu zajęć oraz prowadzenie szeroko pojętej dokumentacji, wynikającej z obowiązków nauczyciela. Wśród zagrożeń wskazuje się głównie ryzyko bezpośredniego kontaktu z drobnoustrojami chorobotwórczymi, na co narażeni są szczególnie nauczyciele przedszkola. Ta grupa zawodowa bywa szczególnie podatna na wiele innych czynników stanowiących zagrożenie zarówno dla zdrowia, jak i życia. „Warunki pracy nauczyciela i obciążenia związane z jej wykonywaniem tworzą kontekst niezbędny do zrozumienia jego złożonej sytuacji zawodowej” (...) (Ibidem, s. 60). To piękny, ale wymagający i trudny zawód. Jednak „pozostaje mieć nadzieję, że współczesny nauczyciel jest w stanie sprostać wyzwaniom zawodowym wykreowanym przez zachodzące wielokierunkowe przemiany otaczającej rzeczywistości” (Synal, Szempruch, 2017, s. 22).

3. Założenia metodologiczne badań oraz analiza wyników

Przed przystąpieniem do badań niezwykle ważne pozostaje określenie przedmiotu badań, którymi są sukcesy i trudności doświadczane w pracy nauczyciela edukacji przedszkolnej. Kolejnym ważnym elementem niezbędnym do prowadzenia badań jest wyznaczenie celów, które nadają właściwy kierunek podejmowanej działalności naukowej. Za cel główny prowadzonych badań uznano opisanie i wyjaśnienie perspektywy nauczycieli edukacji przedszkolnej względem doświadczanych sukcesów i trudności. Ponadto zawarto następujące cele szczegółowe:

- opisanie najważniejszych obowiązków spoczywających na nauczycielu edukacji przedszkolnej;
- opisanie czynników wspierających zadowolenie nauczycieli ze swojej pracy;
- opisanie sukcesów dostrzeganych w swojej pracy przez nauczycieli edukacji przedszkolnej;
- opisanie trudności i zagrożeń dostrzeganych w swojej pracy przez nauczycieli edukacji przedszkolnej.

Niezwykle ważnym elementem w projektowaniu oraz przeprowadzaniu badań naukowych pozostaje także określenie problemu badawczego. Zgodnie z tym sformułowano następujący problem główny: „Jakich sukcesów i trudności doświadczają w pracy nauczyciele edukacji przedszkolnej?”. Dążąc do uzyskania odpowiedzi na postawiony problem główny, wyznaczono również problemy szczegółowe:

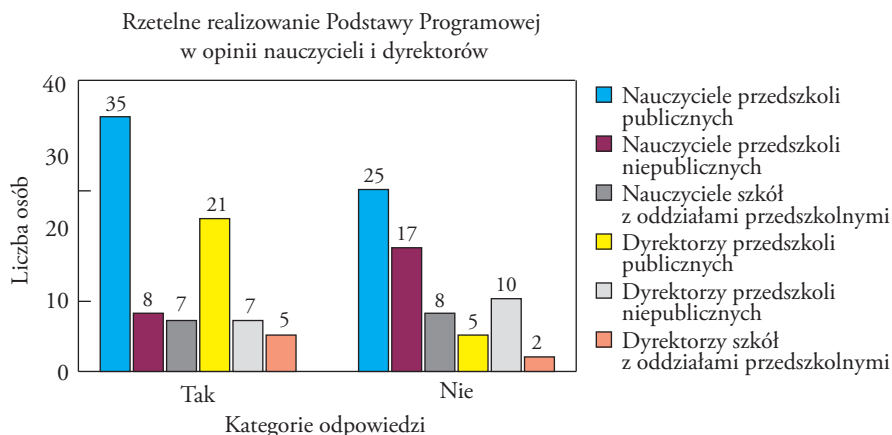
- Jakie są najważniejsze obowiązki spoczywające na nauczycielu edukacji przedszkolnej?
- Jakie czynniki wspierają zadowolenie nauczycieli ze swojej pracy?
- Jakie sukcesy w swojej pracy dostrzegają nauczyciele edukacji przedszkolnej?
- Jakie trudności i zagrożenia dostrzegają w swojej pracy nauczyciele edukacji przedszkolnej?

Zastosowanie metody sondażu diagnostycznego oraz analizy dokumentów wraz z technikami sondażu z wykorzystaniem ankiety (skierowanej do nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej i dyrektorów przedszkoli i szkół podstawowych z oddziałami przedszkolnymi) oraz jakościowej techniki analizy dokumentów (Statuty trzech przedszkoli oraz regulaminy organizacyjne) umożliwiło zgromadzenie najistotniejszych informacji dotyczących najważniejszych obowiązków spoczywających na nauczycielu edukacji przedszkolnej oraz czynników wspierających poczucie zadowolenia ze swojej pracy w różnych obszarach. W sposób szczególny skupiono się na sukcesach oraz trudnościach i zagrożeniach dostrzeganych przez nauczycieli w podejmowanej pracy dydaktyczno-wychowawczej. Materiał empiryczny zebrano w placówkach przedszkoli publicznych, niepublicznych oraz szkół podstawowych z oddziałami przedszkolnymi na terenie gminy Grybów. Grupa badawcza stanowiła 150 osób, w tym 100 nauczycieli i 50 dyrektorów placówek.

Odnosząc się do postawionych problemów szczegółowych, dokonano analizy zgromadzonego materiału empirycznego. Pokazała ona, że najważniejsze obowiązki nauczyciela edukacji przedszkolnej, zawarte w podstawowych dokumentach regulujących funkcjonowanie oświaty, mają odzwierciedlenie w zapisach statutowych oraz

w regulaminach funkcjonowania poszczególnych placówek. Nauczyciele do najważniejszych obowiązków w swojej pracy zaliczają przede wszystkim rzetelne realizowanie Podstawy Programowej wychowania przedszkolnego.

Rysunek 1 Rzetelne realizowanie Podstawy Programowej jako najważniejszy obowiązek w opinii nauczycieli i dyrektorów (NN = 100, ND = 50)

NN – nauczyciele: przedszkoli publicznych, niepublicznych i oddziałów przedszkolnych;

ND: dyrektorzy: przedszkoli publicznych, niepublicznych oraz szkół z oddziałami przedszkolnymi

Źródło: badanie własne

Należy nadmienić, że znajomość jej zapisów badani nauczyciele oceniają na poziomie dobrym i bardzo dobrym. W szczególności są to nauczyciele z najniższym stażem zawodowym. To z kolei wskazuje na rzetelne opanowanie i zrozumienie wiedzy z tego zakresu na danym etapie edukacyjnym. Ponadto nauczyciele wskazali dbanie o dobro i bezpieczeństwo dzieci, przygotowywanie zajęć oraz opracowywanie ich przebiegu, a także współpracę z rodzicami i środowiskiem lokalnym jako kluczowe obowiązki nauczyciela edukacji przedszkolnej.

Następny badany aspekt miał na celu wskazanie czynników wspierających zadowolenie nauczycieli z pracy. Zwrócono uwagę na kilka obszarów stanowiących fundament pracy nauczyciela. Należą do nich: warunki pracy, relacje pomiędzy podmiotami procesu dydaktyczno-wychowawczego oraz osoba nauczyciela i podejmowane przez niego działania. Zgodnie z tym nauczyciele w sposób szczególny wskazali atrakcyjne wynagrodzenie jako czynnik wspierający. Odpowiedź ta przeważała wśród nauczycieli pracujących w przedszkolach publicznych i niepublicznych o stażu pracy do lat 16. Ponadto do owych czynników nauczyciele zaliczyli przyjemny klimat pracy oraz brak przeciążenia obowiązkami. Odnosząc się do relacji między podmiotami procesu dydaktyczno-wychowawczego, nauczyciele zwrócili uwagę głównie na pozytywną współpracę z rodzicami oraz pozytywne relacje z wychowankami. Warto nadmienić, że aż 76% nauczycieli wśród czynników wspierających poczuć zado-

wolonia ze swojej pracy wskazuje sukcesy osiągane przez wychowanków. Z kolei tylko 34% za taki czynnik uznaje warunki i możliwości do podnoszenia kwalifikacji. W przeprowadzonych badaniach niezwykle ważne stało się również uwzględnienie opinii dyrektorów poszczególnych placówek w kwestii obowiązków spoczywających na nauczycielach. Zgromadzone wyniki pokazały, że dyrektorzy wśród kluczowych powinności nauczyciela wymieniają przyjemny klimat pracy, właściwą współpracę z rodzicami i dziećmi, a także sukcesy osiągane przez wychowanków i docenienie przez dyrektora oraz współpracowników.

Inny problem szczegółowy opierał się na przedstawieniu sukcesów dostrzeganych przez nauczycieli edukacji przedszkolnej w swojej pracy.

Analiza zbiorcza zgromadzonego materiału badawczego dowiodła, że nauczyciele w sposób szczególnie do sukcesów w swojej pracy zaliczają radość i zadowolenie wychowanków, wszelkie ich osiągnięcia, a także dobre relacje z rodzicami dzieci na różnych płaszczyznach pracy dydaktyczno-wychowawczej. W opinii 60% badanych dyrektorów do źródeł sukcesu nauczycieli można zaliczyć: pozytywną współpracę z rodzicami i ich zadowolenie oraz osiągnięcia wychowanków, a także możliwość podnoszenia kwalifikacji zawodowych i doskonalenia własnych umiejętności. Dla większej klarowności wyniki badań ukazano również względem opinii dyrektorów.

Tabela 1. Sukcesy dostrzegane w pracy nauczyciela edukacji przedszkolnej w opinii badanych dyrektorów

Sukcesy związane z:			
dziećmi	relacjami	osobą nauczyciela	warunkami pracy
chętne uczęszczanie dzieci do przedszkola, radość dzieci	zadowolenie rodziców i pozytywna współpraca z nimi	możliwość podnoszenia kwalifikacji i zdobywanie nowych umiejętności	warunki sprzyjające efektywnej realizacji zamierzonych celów
uśmiech na twarzach dzieci, widoczne postępy i zmiany rozwojowe	pozytywne relacje z dyrektorem placówki oraz innymi nauczycielami	poczucie spełnienia zawodowego i sensu podejmowanych działań	możliwość rozwoju zawodowego nauczyciela
sukcesy osiągane przez wychowanków (np. konkursy)	prawidłowa współpraca ze środowiskiem lokalnym	słowa uznania od współpracowników	warunki sprzyjające realizacji innowacji pedagogicznych
brak większych problemów z wychowanekami	dobre relacje z dziećmi oraz rodzicami dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych	możliwość zdobywania kolejnych stopni awansu zawodowego	dobre wyposażenie placówki
możliwość zaspokajania potrzeb wychowanków	zaufanie rodziców do nauczyciela	pozytywna opinia o nauczycielu, która ma wpływ na renomę placówki	warunki sprzyjające organizowaniu różnych imprez dla dzieci

Sukcesy związane z:			
dziećmi	relacjami	osobą nauczyciela	warunkami pracy
aktywność dzieci na organizowanych zajęciach	wzajemna pomoc i współpraca wśród grona pedagogicznego	rzetelna realizacja podstawy programowej przez nauczyciela	możliwość udziału w szkoleniach, kursach
udział w przygotowaniu dzieci do nauki w szkole podstawowej	pozytywne stosunki z innymi pracownikami placówki	szacunek ze strony wychowanków, rodziców i współpracowników	możliwość udziału w innych formach doskonalenia zawodowego

Źródło: badania własne

Zgromadzone wyniki ukazały, że dyrektorzy wśród kluczowych powinności nauczyciela wymieniają przyjemny klimat pracy, właściwą współpracę z rodzicami i dziećmi, a także sukcesy osiągane przez wychowanków i docenienie przez dyrektora oraz współpracowników. Odpowiedzi te są zbieżne z tymi, których udzielili nauczyciele, co wskazuje na wspólny punkt widzenia w danym obszarze.

Ostatni problem szczegółowy dotyczył trudności i zagrożeń dostrzeganych przez nauczycieli edukacji przedszkolnej względem swojej pracy zawodowej.

Tabela 2. Trudności dostrzegane w swojej pracy w opinii badanych nauczycieli przedszkola

Trudności związane z:			
dziećmi	relacjami	osobą nauczyciela	warunkami pracy
praca z dziećmi z niezdiagnozowanymi zaburzeniami i niepełnosprawnościami	brak chęci współpracy ze strony rodziców	brak czasu dla siebie i własnego rozwoju osobistego	zbyt dużo obowiązków i biurokracji
trudność w stworzeniu bezpiecznej przestrzeni dla dzieci z orzeczeniami	konfliktowi i roszczeniowi rodzice	zbyt częste poświęcanie własnych środków finansowych na materiały edukacyjne	nieodpowiednie wyposażenie placówki oraz brak potrzebnych środków dydaktycznych i sprzętu (np. drukarki, komputery)
praca z dziećmi sprawiającymi trudności wychowawcze	brak wsparcia ze strony innych nauczycieli	częste zmęczenie oraz utrata energii, a także brak swobody w działaniu	niskie zarobki, nieadekwatne do liczby wykonywanych obowiązków
agresja dzieci	niemożność przebicia się z własną wizją pracy	brak mobilizacji i uznania ze strony dyrekcji i współpracowników	zbyt liczne grupy dzieci

Trudności związane z:			
dziećmi	relacjami	osobą nauczyciela	warunkami pracy
praca z dziećmi w spektrum autyzmu	negatywny wpływ dyrekcji na atmosferę w pracy	wyczerpanie emocjonalne	brak specjalistów np. pedagogów, psychologów oraz nauczycieli
dostosowanie wszelkich podejmowanych działań do różnorodnych potrzeb dzieci	mobbing, szczególnie wobec nowych nauczycieli, którzy rozpoczynają pracę	planowanie zajęć oraz wszelkich podejmowanych działań przez nauczyciela	brak dodatkowego wsparcia w grupach z dużą liczbą dzieci o specjalnych potrzebach edukacyjnych i rozwojowych
duża odpowiedzialność za wychowanków	podważanie kompetencji nauczyciela przez innych pracowników i rodziców	trudność w rozgraniczeniu życia prywatnego i osobistego	brak funduszy na szkolenia dla nauczycieli
trudność w opanowaniu grupy i zachęceniu dzieci do aktywności	brak współpracy ze środowiskiem lokalnym	brak umiejętności radzenia sobie ze stresem	zła atmosfera w pracy, która sprzyja powstawaniu sytuacji stresowych

Źródło: badania własne

Badani nauczyciele jasno zadeklarowali, że zbyt duża liczba obowiązków, brak podstawowego wyposażenia placówki w środki dydaktyczne i sprzęty, trudności związane ze współpracą z rodzicami oraz zbyt niskie wynagrodzenie stanowią źródła trudności odczuwanych w podejmowanej pracy. Z kolei wśród występujących potencjalnych zagrożeń wymieniano głównie stres, hałas, obciążenia aparatu mowy oraz szkodliwe czynniki biologiczne, takie jak wirusy. Dyrektorzy placówek do takich trudności zaliczają: pracę z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i rozwojowymi, przeciążenie obowiązkami, budowanie relacji i współpracy z rodzicami oraz zbyt niskie wynagrodzenie nieadekwatne do liczby wykonywanych obowiązków. Jeśli chodzi o zagrożenia, to wymieniają ponadto stres, hałas, obciążenia aparatu mowy oraz szkodliwe czynniki biologiczne.

Podsumowanie wyników badań

Odpowiadając na postawiony problem główny („Jakie sukcesy i trudności doświadczają w pracy nauczyciele edukacji przedszkolnej?”), należy podkreślić, że owa grupa zawodowa dostrzega w podejmowanych działaniach dydaktyczno-wychowawczych zarówno pozytywne, jak i negatywne aspekty. Jako źródła sukcesu nauczyciele wskazują przede wszystkim radość i zadowolenie dzieci oraz wszelkie ich osiągnięcia w różnych obszarach, a także dobre relacje z rodzicami wychowanków. Do trudności zaś zaliczają głównie zbyt dużą liczbę obowiązków, brak podstawowego wyposażenia placówki w sprzęty i środki dydaktyczne, trudności związane ze współpracą z rodzi-

camy wychowanków oraz zbyt niskie wynagrodzenie, które jest nieadekwatne do liczby wykonywanych obowiązków przez nauczycieli. Podobną perspektywę prezentują dyrektorzy placówek, którzy jako uważni obserwatorzy pracy nauczycieli, dostrzegają wszystkie aspekty szkolnej działalności.

Podjęta tematyka ukazuje potrzebę prowadzenia dalszych badań ukierunkowanych na zawód nauczyciela edukacji przedszkolnej, jego roli w społeczeństwie, a w szczególności w życiu każdego dziecka.

Kamila Gruca

Autorka jest absolwentką Wydziału Nauk Społecznych i Sztuki Akademii Nauk Stosowanych w Nowym Sączu (ukończyła pedagogikę przedszkolną i wczesnoszkolną). Obecnie pracuje w Przedszkolu Niepublicznym Sióstr Świętego Józefa we Florynce, gdzie wspiera rozwój i kreatywność dzieci. Jej zainteresowania koncentrują się na nowoczesnych metodach edukacji oraz rozwoju emocjonalnym najmłodszych, pozwalających dzieciom odkrywać świat w sposób pełen radości i ciekawości

Agata Kalinowska

Autorka jest doktorem nauk humanistycznych, adiunktem na Wydziale Nauk Społecznych i Sztuki Akademii Nauk Stosowanych w Nowym Sączu. Pełni funkcję Pełnomocnika Rektora ds. Studiów Podyplomowych oraz kierownika Katedry Pedagogiki Przedszkolnej i Wczesnoszkolnej. Nauczyciel dyplomowany, doświadczenie zawodowe zdobyła w czasie wieloletniej pracy z uczniami edukacji przedszkolnej oraz wczesnoszkolnej. Aktywnie angażuje się w prace na rzecz środowiska lokalnego. Była koordynatorem ogólnouczelnianego projektu „Uniwersytet młodego odkrywcy”. Nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej jako kreator wprowadzania innowacji pedagogicznych. Ekspert Ministerstwa Edukacji Narodowej ds. awansu zawodowego nauczycieli

Bibliografia

- Bajcar, B., Borkowska, A., Czerw, A., Gąsiorowska, A. (2011). *Satysfakcja z pracy w zawodach z misją społeczną. Psychologiczne uwarunkowania*. Gdańsk: Wydawnictwo GWP.
- Bańka, A. (2005). Psychologia organizacji. W: J. Strelau (red.), *Psychologia. Podręcznik akademicki*, t. 3 (s. 321-350). Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Bortnowska, H., Stankiewicz, J. (2005). Kształtowanie wizerunku pracodawcy i reputacji przedsiębiorstwa a satysfakcja z pracy „klientów wewnętrznych”. W: J. Stankiewicz (red.), *Oblicza współczesnego zarządzania organizacją* (s. 105-117). Zielona Góra: Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego.
- Czerepaniak-Walczak, M. (1997). Aspekty źródła profesjonalnej refleksji nauczyciela. W: S. Jasińska (2019), *Obraz współczesnego nauczyciela wychowania przedszkolnego – rozbieżności pomiędzy jego kompetencjami, postrzeganiem i oczekiwaniami społecznymi a prestiżem zawodowym. Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna*, 1 (13), 147-165.

- Dylak, S. (2004). Nauczyciel – kompetencje i kształcenie zawodowe. W: M. Kwaśniewska (2010), *Zmiana roli nauczyciela przedszkola w kontekście założeń reformy systemu edukacji. Studia Pedagogiczne. Problemy społeczne, edukacyjne i artystyczne*, 19, 49-63.
- Godawa, G., Ryska, Ł. (2017). *Popularność nauczyciela jutra w szkole w świetle narracji własnej*. Pedagogika. Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas, (14), 121-132.
- Jakimiuk, B. (2017). *Relacje zawodowe i osiągnięcia osobiste jako czynnik satysfakcji z pracy nauczycieli a ich indywidualne doświadczenia*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Jankowiak, B. (2010). *Nauczyciele: charakterystyka problemów zawodowych i przyczyny wypalenia zawodowego*. Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa, 1, 28-38.
- Jasińska, S. (2019). Obraz współczesnego nauczyciela wychowania przedszkolnego –rozbieżności pomiędzy jego kompetencjami, postrzeganiem i oczekiwaniami społecznymi a prestiżem zawodowym. *Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna*, 1(13), 147-165.
- Kurowicka, E. (2015). Syndrom wypalenia zawodowego w pracy nauczycieli – przyczyny, symptomy i przeciwdziałanie. *Edukacja Ustawiczna Dorosłych*, nr 3, 47-54.
- Kwaśniewska, M. (2010). Zmiana roli nauczyciela przedszkola w kontekście założeń reformy systemu edukacji. *Studia Pedagogiczne. Problemy społeczne, edukacyjne i artystyczne*, 19, 49-63.
- Leżańska, W., Płociennik E. (2021). *Pedagogika przedszkolna z metodyką*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Maj, A. (2013). Dokumentowanie procesu edukacyjnego jako fundament pracy nauczyciela wczesnej edukacji – z doświadczeń nauczycieli przedszkoli w Reggio Emilia we Włoszech. W: J. Bonar, A. Buła (red.), *Poznać, zrozumieć, doświadczyć. Konstruowanie wiedzy nauczyciela wczesnej edukacji* (s. 129-146). Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Mamroł, A. (2021). *Sukcesy pedagogiczne w pracy współczesnego nauczyciela szkoły podstawowej*. W: *Nauczyciel we współczesnej rzeczywistości edukacyjnej* (red. nauk.) A. Karpińska, M. Zińczuk, K. Kowalczyk, Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku (s. 121-132).
- Michalak, J.M. (2007). *Uwarunkowania sukcesów zawodowych nauczycieli. Studium przypadku*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Nowak, L. (2006). Kompetencje nauczyciela XXI wieku. W: T. Gumuła, T. Dyrda (red.), *Kształcenie kandydatów na nauczycieli. Teoria-praktyka* (s. 86-90). Kielce: Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej.
- Rugała, H. (2020). Między misją a profesjonalizmem – wybrane konteksty odpowiedzialności współczesnego nauczyciela. *Studia Pedagogica Ignatiana*, 23 (4), 67-86.
- Sobol, E. (2005). *Słownik języka polskiego* PWN. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Surma, B. (2011). Uczestnicy (podmioty) procesu edukacyjnego w przedszkolu. W: J. Karbowniczek, M. Kwaśniewska, B. Surma (red.), *Podstawy pedagogiki przedszkolnej z metodyką*. Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Synał, J., Szempruch, J. (2017). *Od zapалу do wypalenia? Funkcjonowanie nauczycieli w codzienności szkolnej*. Kielce: Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego.
- Szczotka, M. (2019). Podstawowe założenia funkcjonowania przedszkoli. W: I. Pulak, M. Szczotka, K. Szewczyk (red.), *Rodzice partnerami nauczyciela (w) edukacji przedszkolnej dziecka*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum w Krakowie.
- Taradejna, B. (2013). Szkoła – źródło szans czy zagrożeń w pracy pedagogicznej nauczycieli. *Studia z Teorii Wychowania*, 4 (2/7), 83-107.

- Tchorzewski de, A.M. (2016). Sukces i porażka w wychowaniu. *Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce*, 9 (34/4), 9-26.
- Wiłkomirska, A. (2002). *Zawodowe i społeczno-polityczne orientacje nauczycieli*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Wiśniewski, W. (1990). Satysfakcja zawodowa nauczycieli. *Kwartalnik Pedagogiczny*, 3, 78-87.
- Ziółkowski, P. (2016). *Pedeutologia. Zarys problematyki*. Bydgoszcz: Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy.

